

Аннотація

В цій статті, виходячи з сучасних концептуальних позицій, досліджується структура Міжнародного Червоного Хреста. В статті досліджені цілі та функції структурних підрозділів Міжнародного Червоного Хреста, специфіка діяльності цих підрозділів, її часо-просторова динаміка.

Крамар О.

**МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ НАУКОВОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ
(20-30-І РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

Демократична парадигма розвитку новітньої української державності супроводжується складним та болісним процесом формування громадянського суспільства. Проблеми, що стоять на шляху його розбудови актуалізують вивчення історичного досвіду формування, розвитку та місця в системі суспільство – держава громадських інституцій радянського минулого. Адже саме впродовж семидесятирічного панування комуністичного режиму в Україні відбулась руйнація підвалин самоорганізації української громадськості, закладених у ХІХ – на початку ХХ століття. Натомість вони були підмінені системою псевдогромадських об'єднань, за допомогою яких більшовицький режим прагнув не лише до встановлення тотального контролю над суспільством, але й використання його активності в контексті реалізації власних доктринальних завдань.

З огляду на вагомість в системі комуністичних теоретичних побудов твердження про необхідність здійснення “світової революції” та поширення радянського більшовицького експерименту на решту країн світу, особливе місце в стратегії компартійного керівництва СРСР відводилось використанню міжнародної складової активності української громадськості. Всеохоплюючий контроль за її проявами, поєднаний із додатковою стимуляцією (аж до гіпертрофії) окремих складових мав не лише сприяти штучному зміцненню авторитету більшовицького режиму та здійснюваних ним перетворень, але й унеможливити (чи принаймні мінімізувати) циркуляцію будь-якої небажаної інформації через кордони радянської імперії.

В радянській історіографії 50-80-х років ХХ століття досвіду функціонування псевдогромадських (“масових”) організацій, як важливого додатку до комуністичної партії було присвячено велику кількість літератури, котра мала важливе ідеологічне значення, виступаючи додатковим механізмом обробки потенційних або дійсних членів відповідних об'єднань. Її особливістю традиційно залишалось асиметричне висвітлення діяльності окремих організацій або ж її аспектів. До певної міри це зумовлювалося об'єктивними причинами (частина документів була знищена), проте основну роль відігравали суб'єктивні фактори. По-перше, відповідні праці мали переважно пропагандистське забарвлення, метою більшості з них було саме виховання радянської людини. По-друге, дослідники народилися та сформувалися в суспільстві, в якому надмірна централізація, регламентація, формалізм, всеохоплюючий контроль з боку партії та держави стали нормою буття, хоч і продовжували формально заперечуватись. Цинізм, пов'язаний з добровільно-примусовими методами роботи “добровільних” організацій, був в zenіті, а будь-яка критика підвалин тоталітарного комуністичного суспільства була неможлива впринципі.

Лише зі здобуттям Україною незалежності з'явилася можливість критичного перегляду історичного досвіду використання громадських інституцій радянської доби в контексті розбудови та зміцнення тоталітарного режиму в Радянському Союзі. Дослідниками було проаналізовано досвід діяльності окремих об'єднань, зроблені спроби створення узагальнюючих праць присвячених феномену громадських організацій в системі компартійно-радянської державності. Попри це залишаються нез'ясованими низка аспектів цієї проблеми. До сьогодні відсутні спеціальні праці присвячені міжнародним зв'язкам громадських організацій підрадянської України в умовах становлення тоталітарного режиму. Критичне переосмислення їх місця та ролі в стратегії більшовицького режиму зберігає свою актуальність.

Метою даного дослідження є висвітлення взаємин наукової та культурної громадськості радянської України із зарубіжним світом упродовж міжвоєнної доби. Виходячи з мети, завданнями дослідження є висвітлення діяльності Всеукраїнського товариства культурних зв'язків, взаємин керівництва цього громадського об'єднання з компартійною владою, дослідження механізму контролю влади над міжнародними контактами української громадськості за допомогою Всеукраїнського товариства культурних зв'язків.

Після завершення громадянської війни в результаті якої силою зброї комуністичний режим було встановлено на більшій частині колишньої Російської імперії, радянська держава опинилася в міжнародній ізоляції. Громадська думка на Заході формувалася переважно російської еміграцією та колишніми урядами окупованих більшовиками держав. Підрадянську Україну, що існувала у формі УСРР, як державу взагалі відмовлялися визнавати, сприймаючи здебільшого, як складову модифікованої більшовиками Російської імперії. За цих обставин різко актуалізувалося завдання формування позитивного іміджу, зокрема й шляхом налагодження культурних зв'язків із зовнішнім світом. В перші роки після завершення громадянської війни, керівництво радянської держави воліло покладатися на підпорядковані йому державні структури, насамперед

Народний комісаріат закордонних справ РСФРР (пізніше НКЗС СРСР) та тісно пов'язаний з ним український відповідник (проіснував до 1923 р.). Зусиллями зазначених державних органів в громадському середовищі західних країн, що симпатизувало комуністам або ж просто було зацікавлене в налагодженні взаємовигідної співпраці з радянськими республіками було ініційоване відродження довоєнних "Товариств зближення" та створення низки нових. Хоч вони й мали різні офіційні назви, проте в радянській Росії та Україні стали відомими під узагальнюючою назвою – "Товариства друзів Радянської Росії" (відсутність згадки про Україну була даниною часу).

Громадська форма та зміст зазначених об'єднань зумовлювали їх зацікавленість у налагодженні контактів з недержавними організаціями в Радянському Союзі. Відтак більшовицьким керівництвом з метою активізації власної присутності у міжнародному культурному та науковому середовищі було визначено завдання створення спеціалізованої на організації, достатньо громадської за формою, аби її сприймали за кордоном, але водночас контрольованої компартійними структурами [10, с. 8]. В лютому 1925 року президія Всесоюзного центрального виконавчого комітету визнала за доцільне створення Всесоюзного товариства культурного зв'язку із закордоном "як громадсько-правової організації". У серпні 1925 р. вона була затверджена декретом РНК СРСР [5, с. 3-4]. Головою організації стала О. Д. Каменєва. До початок 1927 р. до ВТКЗ входили 5 бюро (відділів): зв'язку, книгообміну, друку, прийому іноземців та Рус-Фото. Окрім Бюро (відділів), при ВТКЗ діяла низка секцій за окремими галузями: літературна, музична, архітектурна, художньої промисловості, кіносекція, фото секція [5, с. 6-7].

За задумом більшовицького керівництва українська громадськість мала здійснювати міжнародні культурні та наукові контакти виключно за посередництва Всесоюзного товариства. В такий спосіб мала забезпечуватись їх лояльність до державної політики, унеможливлуватись вплив небажаної інформації. Варто відзначити, що Всесоюзне товариство намагалося підтримувати тісні контакти з установами і організаціями підрадянської України, до його правління входив представник УСРР. У грудні 1926 року при ВТКЗ навіть було створено спеціальне Бюро зв'язку з республіками. Саме на нього покладался контроль за успішністю інформування зарубіжної громадськості щодо досягнень української культури і науки. З цієї метою його співробітники мали активно залучати українських кореспондентів до книгообміну, участі у виставках, організувати візити до України політично лояльних іноземних науковців та культурних діячів, а українських за кордон [5, с. 6-7]. Відповідність здійснюваного за посередництва ВТКЗ книгообміну ідеологічним завданням комуністичного режиму мала забезпечуватись науково-експертною комісією при бюро книгообміну, її завдання якої полягало в "огляді" літератури та визначенні її подальшої долі. Водночас редакційна комісія відбирала та редагувала статті для іноземних видань. Очевидно саме "перегляд" спеціалізованими комісіями літератури зумовив в те, що уже в перші пів року існування Всесоюзного товариства з 49960 книг, що надійшли в СРСР, було розіслано на 3044 менше, а з тих, що надійшли з республік спрямували за кордон на 1699 менше [2, с. 13].

Після ліквідації окремого комісаріату закордонних справ у підвладній більшовикам Україні налагодження зовнішніх наукових контактів майже повністю перебрало на себе Головне управління науки (Укрнаука) Наркомосу УСРР. З цієї метою у травні 1923 року (відразу після ліквідації республіканського НКЗС) створену у 1921 році Закордонну редакційну комісію у Берліні було перетворено на представництво українського Народного комісаріату освіти, яка проіснувало до 1927 року. Натомість в самій республіці провідну роль у налагодженні зв'язків між науковцями та освітянами України та зовнішнього світу відіграла редакція офіційного друкованого органу Наркомосу – "Шлях освіти", що встановила регулярні контакти з лояльно налаштованими до радянської держави колами Франції, Англії, Німеччини, Нідерландів, Іспанії, Болгарії та інших країн. За її участі навесні 1923 року у Берліні розпочав діяльність гурток "прогресивної" громадськості "Друзі справи виховання та освіти в Радянській Україні", що видавав спеціальний бюлетень "Пролетарська школа". У 1924 році він навіть спробував випускати видання німецькою, французькою, чеською мовами та есперанто. З іншого боку представники наукових кіл Франції, Англії, Бельгії надсилали до редакції журналу "Шлях освіти" статті, кореспонденції, обсяг яких у 1926 році порівняно із 1925 збільшився у 8 разів. Вона підтримувала зв'язки із 113 особами, організаціями та установами 22 країн світу. На сторінках видання друкувалися матеріали, що відповідали інтересам компартійного керівництва країни, сприяли посиленню його зусиль спрямованих на ідеологічну обробку населення підрадянської України. На шпальтах журналу були опубліковані матеріали про переслідування вчителів у Латвії, недостатню їх підготовку у Чехословаччині, Франції, Німеччині, робітничу та професійну освіту в Голландії, Англії, США тощо [1, с. 87-88].

Важливим засобом демонстрації "успіхів" комуністичного режиму у розвитку науки та культури підрадянської України більшовицький режим розглядав організацію візитів прокомуністичних представників наукової громадськості. Офіційно подібні відвідування України мали сприяти поширенню "правдивої" (такої, що підтверджувала б міф про переваги комунізму) інформації. Формальною метою її приїзду, зазвичай, було вивчення досягнень освіти, науки, культури радянської держави: вони зустрічалися з викладачами і студентами, оглядали наукові заклади, бібліотеки, музеї, ознайомлювалися з інститутами, кабінетами з ліквідації неписьменності та іншими культурно-освітніми установами. Насправді ж прискіпливий ідеологічний відбір "гостей" із прокомуністичного середовища забезпечував потужний вплив пропаганди, при чому не лише для іноземної публіки, але й для нав'язування власному населенню переконаності в безальтернативності радянського шляху розвитку та жахіттях західного капіталізму.

Зазвичай подібні сподівання виправдовувались. Наприклад після свого візиту до УРСР у 1925 році американець Е. Воутерс заявив, що відвідавши Україну став “пропагандистом усього передового, що бачив в СРСР”. Ридван Нафіс-Бей, після візиту до України у складі турецької делегації із захопленням розповів на шпальтах турецького тижневика “Хайам” про показані йому досягнення культурного будівництва в СРСР. Англійський педагог-комуніст М. Стар, що у серпні 1926 року відвідав столицю тогочасної України Харків, під час урочистого спільного засідання центральних правлінь українських профспілок прочитав доповідь про важкий стан освіти робітників в Англії, а потім підтримав радянську пропагандистську машину, заявивши, що „у жодній країні Європи немає такої системи народної освіти... Лише в СРСР приділяється належна увага всебічному інтелектуальному розвитку учнів робітників” [1, с. 89-90].

В умовах зростання інтересу світової наукової та культурної громадськості до України, наприкінці 1924 року надійшло офіційне запрошення від Міжнародного товариства культурних зв'язків (МТКЗ) у Лондоні стати членом цієї організації. Проте підтримка цієї ідеї з боку українських наукових кіл наштовхнулася на протидію з боку центральних радянських установ (НКЗС та РНК СРСР). Справа в тому, що участь у роботі Міжнародного товариства передбачала регулярний зв'язок української інтелігенції з його друкованими органами. Оскільки подібні контакти важко піддавалися б контролю та могли негативно позначитись не лише на міжнародному авторитеті СРСР, але й лояльності української наукової громадськості, уряд УСРР під тиском союзного РНК зупинив відповідні ініціативи [11, арк. 7-8].

Про надзвичайну загостреність прагнення компартійного керівництва у Москві до всеосяжної концентрації міжнародних контактів своїх громадян контрольованого ним Всесоюзного товариства культурних зв'язків свідчить і складний досвід створення української спеціалізованої організації – Всеукраїнського товариства культурних зв'язків із закордоном (ВУТКЗ). Його статут був затверджений РНК УСРР ще 10 червня 1926 року, проте внаслідок недовіри до місцевої інтелігенції наштовхнулося на протидію НКЗС СРСР, а сама організація змогла розпочати свою роботу лише наприкінці 1928 року.

Не отримуючи дозволу на створення республіканського Товариства, українські установи та організації намагалися, прилаштувавшись до існуючих умов, розширювати міжнародні контакти. У червні 1926 року за посередництвом Всесоюзного товариства культурних зв'язків ВУАН домовилася про обмін виданнями з Асоціацією бібліотек Чехословаччини. Успішність зв'язків із науковцями цієї країни знайшла свій вияв у символічному кроці Братиславського університету імені Я.Коменського, який через ВТКЗ надіслав до України – 3 (з 12 для всього СРСР) ювілейних медалі, випущених на пошану науковця (для ВУАН, Інститутів народної освіти в Києві та Харкові [3, с. 9; 4, с. 11]. Весною 1927 року українські вчені отримали запрошення на міжнародну конференцію з питань раціоналізації праці, що організовувалася Празькою академією. Берлінське наукове товариство, що об'єднувало 25 науково-дослідних інститутів запрошувало наукових працівників з України, надаючи їм можливість працювати в будь-якому з них. У 1927 році Женеву та Париж відвідав Ф. Вовк, який презентував збірник, підготовлений історичною секцією ВУАН, присвячений історії, фізіології та соціології Чернігівщини. Загалом протягом 1926 року Укрнаукою лише до країн Європи було відряджено 125 українських вчених. У 1927 році з УСРР за кордоном побували 108 науковців та митців. Серед них артист Г. Юра та режисер Л. Курбас [6, с. 16; 7, с. 11; 8, с. 11; 9, с. 3].

В умовах блокування створення українського аналога Всесоюзного товариства з боку зовнішньополітичного відомства СРСР потреба в ньому відчувалась щораз гостріше. Здійснення контактів із громадськістю Західної України за посередництва Наркомату закордонних справ не сприяла зростанню авторитету компартійного режиму, нерідко викликала роздратування в середовищі західноукраїнської інтелігенції. Проте лише за два роки після ухвалення статуту ВУТКЗ урядом підрадянської України, 22 червня 1928 року колегія НКЗС СРСР переглянула своє рішення, щодо можливості створення республіканського товариства культурних зв'язків із закордоном та доручила своєму уповноваженому при РНК УСРР А. Ф. Брезвіну санкціонувати початок його діяльності. Натомість ставилась вимога проведення постійного нагляду та перевірок співробітників ВУТКЗ спеціалізованими структурами “у зв'язку з наявністю, – як вказувалося в інструктивному листі, – ворожих нам (більшовицькому режиму – Авт.) тенденцій серед інтелігенції як Західної, так і нашої України”. Відтак контроль радянських спецслужб мав спрямовуватись на унеможливлення перетворення республіканського товариства на “змичку шумськістських елементів нашої (підрадянської – Авт.) України з ворожими елементами Західної України” [13, арк. 47–48].

Відповідно до інструкції виданої колегією Наркомату закордонних справ, самостійно (але під прискіпливим контролем з боку радянського консула у Львові) ВУТКЗ могло взаємодіяти лише із громадськістю Західної України. З іншими країнами його зв'язки моли здійснюватися виключно за посередництва загальносоюзного товариства. Будь-які випадки виходу українського товариства за межі регламентовані компартійним режимом А. Ф. Брезвін мав ретельно відслідковувати та “своєчасно сигналізувати” до Москви [13, арк. 48]. Відтак, зі створення ВУТКЗ міжнародні контакти української культурної та наукової громадськості хоч і були частково позбавлені необхідності узгодження із Всесоюзним товариством, проте потрапили під не менш прискіпливий контроль державних структур. Його співробітники та активні кореспонденти задалегідь запідозрені у прихильності до “антирадянського ухилу” не рідко ставали жертвами репресій, що з кінця 20-х років ХХ століття набули яскравого антиукраїнського забарвлення.

Лише втиснуте у відповідні жорсткі рамки політико-ідеологічної цензури, Всеукраїнське товариство

культурних зв'язків із закордоном 15 листопада 1928 року розпочало свою роботу. Його першим головою став С.Полоцький. За статутом керівництво роботою ВУТКЗ здійснювалося загальними зборами, що скликалися не рідше одного разу на рік. На них у свою чергу обирали комітет товариства та ревізійну комісію. Членами товариства могли бути як окремі особи (діячі культури та науки) так і установи та організації. Члени товариства поділялися на почесних, дійсних та членів-кореспондентів [14, арк. 3].

Якщо у перші місяці свого існування Товариство зосередило увагу на організації виставок, то вже з січня 1929 року долучилось до організації візитів прихильників комуністичного режиму. Наприкінці січня ВУТКЗ організував прийом А.Барбюса в Харкові, де за його ініціативи при Товаристві було утворено Комітет "Друзі Монду", члени якого мали не лише надсилати до журналу "Монд" в Парижі інформацію з різних галузей культурного життя в Україні, але й сприяти поширенню журналу в республіці. Проте поле діяльності українського товариства й надалі залишалось лімітоване "доброю волею" Всесоюзного. Наприклад спроба ВУТКЗ запросити до Харкова німецьких вчених, що перебували у 1929 році на "тижні техніки" в Москві, через деструктивну позицію ВТКЗ, яке "вчасно не передало запрошення", виявилася невдалою [12, арк. 12-14].

Структура ВУТКЗ формувалася поступово й була цілком подібною до структури Всесоюзного товариства. Зв'язками із закордоном у тій чи іншій галузі опікувалася відповідна секція. Ще взимку 1928 року при Укрнауці з ініціативи Товариства та інших центральних освітніх органів УСРР було створено Бюро освіти, яке спрямовувало свої зусилля на встановлення зв'язків з низкою спеціалізованих організацій республіки: відділами Наркомосу, окремими відділами інших наркоматів, видавництвами Держвидав, Книгоспілкою, редакціями газет і журналів, низкою бібліотек. Зокрема з Держвидавом було досягнуто домовленості про видання масової бібліотечки для учителів "Освіта за кордоном", проводилося складання довідкових картотек ("Сучасні міжнародні освітні організації", "Національні освітні організації", "Освітня преса провідних країн") [14, арк. 3-5].

У зв'язку з обмеженнями накладеними колегією НКЗС СРСР особливою активністю відзначалися зв'язки із громадськістю Західної України. У лютому 1929 р. двоє делегатів товариства (Г. Мейер та майбутній голова товариства – А. Мазуренко) були відражені на з'їзд Українського технічного товариства у Львові. Там вони провели переговори щодо можливості зміцнення зв'язків із технічними, літературними, юридичними товариствами, а також запрошення місцевих інженерів до УСРР. Успішними виявилися заходи товариства у справі налагодження обміну музейними експонатами з Музейним товариством у Львові, до чого виявив зацікавлення Харківський музей українського мистецтва. З метою пропаганди "досягнень" України за період панування більшовиків, А.Мазуренко опублікував велику статтю в газеті "Діло" [12, арк. 32, 33, 36, 42; 15, арк. 1].

У 1930 році з'явилася медична секція ВУТКЗ. Головою її президії було обрано І. І. Холодного. Секція виявилася найактивнішою та найавторитетнішою в організації. Очевидно можливості подібної активності товариства до певної міри обумовлювалися дещо меншою прискіпливістю контролюючих та координуючих органів до діяльності українських медиків порівняно із співробітниками гуманітарного профілю. 23 травня 1930 року нею було організовано зустріч з групою німецьких учених, що прибули на Всесоюзний з'їзд фізіологів, влітку того року вона приймала делегацію турецьких лікарів [14, арк. 4; 12, арк. 52]. Здійснюючи посередництво між Гігієнічним товариством у Львові та українськими товариствами радянських громадських організацій (Червоним Хрестом, Товариством друзів дітей, Товариством боротьби з алкоголем) і державними установами (Народним комісаріатом охорони здоров'я, ВУАН), медична секція ВУТКЗ надсилала до Західної України спеціальну медичну літературу. Під час проведення ВУТКЗом виставки української медичної літератури за 1924 – 1930 рр., намагаючись популяризувати досягнення української медицини, голова секції звернувся до працівників медичних закладів підготувати статті для іноземних журналів [15, арк. 6–9].

Негативний відбиток на діяльність товариства наклали зміни в партійних пріоритетах, що відбулися на межі 20-30-х років. Репресії проти інтелігенції, посилення контролю за міжнародними контактами українських діячів культури та науки різко звузив межі діяльності товариства. Водночас розгортання форсованої індустріалізації та різке погіршення валютного балансу Радянського Союзу викликало деструктивні тенденції у стосунках із зарубіжними партнерами товариства. Зв'язки з "Товариствами друзів СРСР" руйнувалися навіть з міркувань заощадження валюти. Зокрема з цієї причини була визнана недоцільною їх участь в організації виставок, оскільки як стверджувалося в доповідній записці голови Товариства А. Мазуренка "досвід засвідчив – це аж ніяк не дає економії витрат в іноземній валюті" [15, арк. 9].

В умовах утвердження сталінізму, голодомору та руйнації українського культурного життя активність товариства різко знижується. створене насамперед для забезпечення контактів між двома частинами України – радянської та Західної, на фоні загострення конфлікту між Комуністичною партією Західної України (КПЗУ) та Кремлем товариство виявилось непотрібним та остаточно перетворилося в декоративну організацію. У такому стані, за умов терору спрямованого проти його кращих співробітників та кореспондентів, ВУТКЗ формально проіснувало до початку німецько-радянської війни.

Як бачимо в умовах становлення тоталітарного режиму в СРСР, зазначаючи потужного ідеологічного пресингу з боку центральних державних структур, широкі кола української наукової та культурної громадськості намагалися не лише зберегти, але й розширити міжнародні контакти. Інтерес до встановлення регулярних зв'язків з Україною виявляли й широкі наукові та культурні кола західних країн. Проте з огляду

на прагнення до всеосяжного контролю над міжнародною активністю української громадськості, її підпорядкування власним зовнішньополітичним пріоритетам компартійний режим гальмував її розширення, намагався опосередкувати більш лояльними загальносоюзними псевдогромадським структурами, поставити під контроль зовнішньополітичного відомства. За таких умов, створене наприкінці 1928 року Всеукраїнське товариство культурних зв'язків із закордоном виявилось обмеженим у своїх неопосередкованих контактах територією Західної України. Його поява напередодні широкого наступу режиму на українську інтелігенцію обумовила вкрай обмежені можливості ефективної діяльності. Розгортання репресій у 30-х роках торкнулося більшості його співробітників та найактивніших кореспондентів, а зміна не лише внутрішньо але й зовнішньополітичних пріоритетів сталінського керівництва перетворило ВУТКЗ на декоративну організацію, що не проводила активної діяльності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Безродний Є. З історії міжнародних зв'язків Радянської України в галузі освіти (1922 – 1928 рр.) // Укр. істор. журн. – 1977. – № 3.
2. Бюлетень ВОКС. – 1926. – № 2.
3. Бюлетень ВОКС. – 1926. – № 24.
4. Бюлетень ВОКС. – 1926. – № 25.
5. Бюлетень ВОКС. – 1927. – № 1.
6. Бюлетень ВОКС. – 1927. – № 15-16.
7. Бюлетень ВОКС. – 1927. – № 35-36.
8. Бюлетень ВОКС. – 1927. – № 39.
9. Бюлетень ВОКС. – 1927. – № 51-52.
10. Каменева О. Два года культурного сближения с заграницей. – М., 1925.
11. Центральний державний архів вищих органів влади України (далі – ЦДАВО України). – Ф.166. – Оп.4. – С. 43.
12. ЦДАВО України. – Ф.5110. – Оп.1. – С. 1.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.20. – Спр.2708.
14. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.2911.
15. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.3085.

Аннотація

В статті аналізуються особливості міжнародних зв'язків громадськості радянської України в умовах становлення тоталітарного режиму в 20-30-х роках ХХ століття. На прикладі процесу створення Всеукраїнського товариства культурних зв'язків доводиться, що центральне комуністичне керівництво блокувало спроби встановлення неопосередкованих контактів української наукової та культурної громадськості з партнерами за рубежом, протидіяло створенню українського аналога Всесоюзного товариства.

Хадж Асаад Нухад

ФУТБОЛЬНЫЙ БУМ И ЧТО ЗА ЭТИМ СТОИТ. ОТ ФУТБОЛЬНЫХ СТРАСТЕЙ В ИТАЛИИ В ПОСЛЕВОЕННОЕ ВРЕМЯ ДО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЧУДА

Хлеб и зрелища

После Второй мировой войны разгорелись невероятные футбольные страсти.

Послевоенная разруха городов и населенных пунктов значительно затормозили развитие спорта не только в Италии, но и в других странах Европы. Проведение спортивных мероприятий было значительно затруднено как среди победителей, так и среди побежденных.

В Риме, во время покушения на улице Роселла (via Rosella) в марте 1944 года, обсуждались вопросы проведения футбольного турнира между десятью командами, которые организовались фашистскими режимами. Италия стала одной из стран, прошедших через Вторую мировую войну, в истории которой футбол занял особое место.

Итальянские чемпионаты проходили регулярно до конца сезона 1942 – 1943 годов и закончились с падением фашистского режима.

Паралич футбольного чемпионата длился с момента падения господствовавшего режима (25 июня) до перемирия с англо-американскими союзными войсками (8 сентября 1943 года).